

MIKS ME OLEME TOIDUJULGEOLEKU TAGAMISEST EESTIS VEEL VÄGA KAUGEL.

Ja millest alustada, et sinna jõuda

Tahan alustada ühe perekonna meenutustest selle kohta, mis nendega kümne kuu eest juhtus.

Koht: Mariupoli linn, Ukraina

Meenutab pereisa Sergei, metallurgiatehase analüütik: 25. veebruaril töötasin öövahetuses ja sain veel poes käia, võtsime natuke raha välja, mõtlesime, vast läheb vaja. Sularahaautomaatide juures olid juba pikad järjekorrad. Algul olid limiidid. Siis limiidid kadusid, sest kadusid ka sularahaautomaadid, nad lihtsalt lõhuti ära. Kahe nädala möödudes lihtsalt kõik sularahaautomaadid lõhuti ära, polnud enam sularahaautomaate ega poode.

Kas perel olid keldris toiduvarud?

Pereisa Sergei: Meil polnud keldrit. Meil oli omatehtud, kompotte ja moosi, mida me polnud kolm aastat süüsnud. Meil oli 6 kilo jahu. Esimesel sõja nädalal toodi humanitaarabi, oli hull järjekord ja tulemuseks saime saia ja kilo kruupe.

Nädala pärast kadus telefoniside ja internet, kadus side välisilmaga. Polnud gaasi, vett ega voolu. Elamine oli külm. Söök valmis lõkkel.

Kas võtsite okupantide käest pakutud toitu?

Pere vanim poeg Saša, Kiievi Riikliku Ülikooli ajalooakadeemia üliõpilane: Mu ema ja õde võtsid selle vastu. Lisas vabandades, inimesed polnud kolm nädalat midagi süüsnud, sellises olukorras võetakse ükskõik kellelt toitu

vastu. Mõtlesime, et veel paar sellist nädalat, ja siis hakkame rotte ja koeri püüdma.

Sellel perekonnal õnnestus lahkuda Mariupolist ja jõuda lõpuks Iisraeli Haifasse,

<https://www.citychurch.ee/pommitatud-mariupolist-haifasse-uussisserandajate-perekond-jutustab-oma-loo/>

** ** *

Ka kõige uskumatumad stsenaariumid saavad teoks

Ukraina sõda on meile kõigile andnud ühe olulise õppetunni: mitte millegi kohta ei saa enam öelda, et seda ei saa juhtuda. Kahjuks saab. Ei pea enam paika ka see, et kui üks kriis – Covidi kriis – hakkab taanduma, siis võib rahulikult hinge tõmmata. Tundub, et kriisid mitte ei teki ega vaibu, vaid vahetavad üksteist välja.

Meil Eestis on seni hästi läinud looduskatastroofide poole pealt, aga siin on asjalood muutumas. Praegune aasta on metsapõlengute poolest Euroopa rekordaasta. Ning tuli ei laastanud metsi ja kauneid mereäärseid villasid mitte ainult Kreekas või Hispaanias. Euroopa metsatulekahjude infosüsteemi andmeil on alates 2010. aastast hakanud puhkema rohkem tulekahjusid Kesk- ja Põhja-Euroopas, kus seni olid suured metsapõlengud haruldased.

Selle kõige tõttu paistab Eesti toidujulgeoleku küsimus täna hoopis teises valguses kui aasta või paar tagasi.

Pime on see, kes neid kliimamuutustest põhjustatud katastroofe ei märka. Rumal on see, kes ei mõista, kui tihedalt me oleme muu maailmaga seotud.

Võime ju öelda, et pole hullu, sööme kartulit edasi! Paraku on see tühi sõnakõlks - sest isegi kartuli toiduks vajalikust kogusest suudame me praegu vaid umbes poole ise kasvatada, ülejäänud ostame sisse.

Milline on aga Eesti toidujulgeolek praegu?

Siiski on vale öelda, et toidujulgeolude tagamiseks pole Eestis midagi tehtud. Meil on olemas riigi toiduvaru. Tõsi küll, ainult kolme päeva varu, aga parem kui mitte midagi.

Aga paraku selle eesmärgi täitmine, kus Eesti riik suudaks kriisi ajal oma rahva pikema perioodi jooksul ära toita, on veel väga kaugel. Ja kaugeneb üha. Vaadake kasvõi seakasvatust - kui eelmise aasta detsembri lõpuga oli Eesti Tõusigade Aretusühistus 11 064 siga põhikarjas, siis tänava novembrikuu seisuga oli alles jäänud vaid 9096 siga. Vaid kümne kuuga oli 1968 emist põhikarjast välja langenud! Ja need loobumised ei ole tulnud kergekäeliselt!

Võin pikalt rääkida, kui halb seis ühes või teises sektoris valitseb. Olulisem on kahjuks see, et kiiret paranemist siin näha ei ole. Miks see nii on? **Vastuse leiame juhtimisteooriatest.**

Üks suur organisatsioon – ja seda meie riik ju on - saab toimida edukalt ainult siis, kui toimib paralleelne juhtimine kolmel tasandil:

- Taktikalisel tasandil

- Funktsionaalsel tasandil
- Strateegilisel tasandil

Vaatame, milline seis meil siin valitseb.

Taktikalisel tasandil tegutseb põllumees, kes tagab oma meeskonnaga plaanide elluviimise. See tasand toimib Eestis väga hästi. Meie põllumajandus on heades kätes! Olgu need taime- või loomakasvatajad – nad on haritud, edumeelsed, innovaatilised. Meie põllud on hästi haritud, loomad on hea tervisega ja hoolega hoitud.

Kui läheme järgmisele, **funktsionaalsele tasandile** ehk Maaeluministeriumi või PRIA tasandile, siis sealsed inimesed on samamoodi hingega oma töö juures, püüavad põllumehele kaasa aidata nõu ja võimalustega.

Ja nüüd jõuame kolmanda, **strateegilise tasandini, mis on kahe ülejäänud tasandi eduka toimimise aluseks**. Strateegia teatavasti on tegevuskava kaugema, suure eesmärgi saavutamiseks. Selle strateegia järgi tegutsevad nii funktsionaalne kui taktikaline tasand. Kui strateegilisel tasandil juhtimine puudub, siis kahjuks ei saa tõhusalt toimida ka funktsionaalne ja taktikaline tasand. Seetõttu ongi ministerium nagu paat tormi käes – riik, kui omanik ei ole Eesti põllumajanduse eesmärke ja suunda määratlenud.

Riigi puhul on strateegiline juhtimine – sõltuvalt riigist – kas peaministri või presidendi ülesanne, Eesti puhul on see eelkõige peaministri roll. Kuid millal me viimati kuulsime peaministrilt Eesti riigi strateegilisel tasandil seatud eesmärke, mis meie toidu kasvatamise ja tootmisega seotud?

Jah, praegu võib öelda, et riigikaitse teemad on tulipunktis. Kuid Eesti toiduga varustamine ju samuti riigikaitse osa!

Võibolla peaks hoopis meie president selle rolli enda kanda võtma? Inimene, kes on olnud nii Maaülikooli rektor kui nõukogu esimees, sobiks selleks suurepäraselt. Ta teab ja tunneb väga hästi ka *talust taldrikule* toidutootmise tarneahelat. Võib-olla meie eeskõnelaja on just meie president!

Ja mitte ainult kriisi ajal ei ole põllumajandus tähtis, vaid ka rahuajal: Eesti toit on ja peab jääma Eesti inimese esimeseks valikuks ja oluliseks ekspordiartikliks. See saab juhtuda ainult tingimusel, kui me lõpetame tooraine väljaveo ning anname oma toidule Eestis koha peal lisaväärtuse. Kui me lõpetame enda võrdlemise riikidega, mis toodavad mahtu. Kui me väärtustame Eesti riigi unikaalsust, puhast loodust ja kvaliteetset toitu ning õpetame ka ülejäänud maailma meie toitu hindama.

**

Ühel konverentsil tuli mu juurde inimene Lõuna-Aafrika Vabariigist ning küsis: millised on Eesti maavarad? LAV-i on teatavasti maailmas üks kõige enam maavaradega õnnistatud maa, alates kivisöest ja lõpetades uraani, teemantide, kulla ja platinaga.

Tunnistasin, et maavaradega on Eestis kitsas. Aga siis mulle turgatas: „Meil on väga heal tasemel põllumajandus! Meil on puhas toit.“

Olen selle üle hiljem korduvalt mõelnud ning mu veendumus on süvenenud: puhas ja täisväärtuslik toit on Eesti suur rikkus,

millele on aluse pannud meie esivanemad. Näiteks Eesti Tõusigade aretusühistu tähistab peatselt 100 aasta juubelit

Me ei tohi paljude inimpõlvede jooksul saavutatut käest lasta. Puhta toidu kasvatamise ja tootmise oskust tuleb hoolega hoida ja arendada. Muu hulgas panna kõige kõrgemal tasandil lõpuks ometi paika ka Eesti Toidu Strateegia. Meie kõigi rikkus saab alguse esmatootmisest, mitte vahendite ümberjagamisest. Mida tugevam on meil esmatootmine, seda tugevam on meil toidusektor kogu tarneahelas.

Vajame andmepõhist juhtimist nii makro-kui ka mikrotasemel. Vajame koostööd riigi, teadlaste ja ettevõtjate vahel. Koostöö peab toimima kõigil - nii taktikalisel, funktsionaalsel kui strateegilisel tasandil. Ja nende vahel ei tohi olla klaasseinu. Sest nagu ütles juba 1923. aastal Eesti Tõusigade aretusühistu instruktor Johan Otlot: „Ühenduses on jõud" ehk "ainult see on tugev, kes teab, et ta üksi ei ole."

Olen kahe käega nõus meie maaeluministri Urmas Kruusega, kes tsiteeris 30. septembril Olustveres konverentsil **PÕLLUMEES KUI TIPPJUHT** Carl Robert Jakobsoni tsitaati:

„See rahvas üksi võib oma vabaduse peale julge olla, kellel liha ja leib omaenese päralt on.“

Ukrainas toimunu on kinnituses, et viimane aeg on ka Eestis nende sõnade järgi tegutsema hakata.

KÕIK